

RUGPJUTIS 1917 METŲ.

T. VI.

ATEITIS.

№ 8.

PR. DOVYDAITIS.

Iš priešistoriškosios gadynės.

(Tąsa).

§ 21. Naujasis akmens amžis. Po senojo akmens amžio taip Europoj, taip kitose žemės šalyse, kuriose žmonių gyventa nuo priešistoriškųjų laikų, prasidėjo vadinamasis **neolitikas** arba **naujasis akmens amžis**. Neolitiko žmogaus ginklai ir padariniai taip-pat dirbdintasi vyriausiai iš titnago, jam trukstant ir iš kitokio akmens, paskui iš kaulų ir ragų. Bet neolitiko žmogaus tas pats akmuo sugebėta apdirbinėti daug švelniau, butent bružinant, tekinant, grąžant. Išsimislyta ir nauji ginklai bei padariniai. Labiausiai gi neolitiko žmogus viršijo kulturoje savo pirmtakuną palaiolitiko žmogų tuo, kad maiš-tui, be medžioklės ir žuklavimo, jis augino ir prisijaukin-tus naminius gyvulius, dirbo žemę, sėjo javus, malė grūdus, mokėjo verpti, austi, puodus lipinti, kailius rauginti. Pa-pročio gyventi urvuose neišnykta ir neolitike, ypač urvin-gose vietose. Tečiaus daugelyje atvejų šiolaikinio žmogaus ir savo paties rankomis statydintasi buklės ant sausumos ir vandens žeminių bei polinių pirkių pavidale, po daugelį vienoje vietoje. Gyventa pajuriais ir paažeriais, prie upių įtakų ir derlingose slėnyse, taip-pat lygumose ir kalvose aptvirtintais kaimais. Ytin nuostabus neolitiko žmogaus sugebėjimas statydinti iš milžiniškų akmenų trobėsius dau-giausiai lavonams laidoti, tuosius **me galitinius t. y. dida kmenių statinius**, įvairiose šalyse įvairiais vardais vadinamus (dolmai, stonehengės ir k.). Kaimus ant vandens ir ypač šiuos milžiniškų akmenų trobėsius

galėjo įstengti pastatydinti tiktai žmonės, gyvenusieji nemažomis socialėmis kuopomis. Megalitiniai statiniai ir karstai, esantieji neolitiko žmogaus tikrojo statomojo meno išraiška, nušviečia dar ir jo dvasios gyvatą bei kuno išvaizdą. Neolitiko karstų skeletai nieku nesiskiria nuo dabartinių tų šalių gyventojų. Rūpesnis lavonais bei su jais karstan įdedamieji papuošalai, ginklai ir maistas neabejotinai rodo šio laiko priešistorišką žmogų tikėjus pomirtinį gyvenimą, kuriame tie įdedamieji daiktai turėjo būti jam naudingi.

Prasidėjęs aluvijuje — geologinėj dabartyj — naujasis akmens amžis užima didesniąją ligšiol praeitąją šio laikmečio dalį. Įvairiose žemės šalyse neolitiko trukta gana nelygiai. Europoj jo buta daug trumpesnio už senąjį akmens amžį. Neolitiko pradžiai esant paslėptai amžių gludumoj, jo pabaiga kaikuriose šalyse jau visai aiškiai istorijos nušviečiama. Vidurinėj ir šiaurinėj Europoj neolitiko tverta maždaug ligi prasidedant antrajam tukstančiui metų pr. Kr., pietinėj Europoj pasibaigta 500—1000 m. ankščiau, prūsųkinėj Azijoj ir šiaurinėj Afrikoj 1000—2000 m. ankščiau. Kitose tolesnėse žemės šalyse jo pasibaigta daug vėliau; esama ir tokių šalių, kur neolitiškosios kultūros laipsnis dar dabar tebeeinamas. Buvusįjį neolitiką Lietuvoj rodo randamieji akmeniniai kirvukai su išgręstą skykle viduryj, vadinamieji „perkuno kulkomis“, ir kaikurios kitos tolaikinės iškasenos.

Europos neolitiko kultūros grupės ir laipsniai geriausiai ištirti Skandinavijoj, Šveicarijoj ir kaikuriose Vokietijos bei Austrijos apygardėse. Vadinamoji skandinaviskoji neolitiko kultūros provincija ima Daniją, pietinę Švediją, šiaurinę ir rytinę Vokietiją ligi Karpatų ir vakarinės Rusijos ribos. Senąjį neolitiko laipsnį šioje apylinkėje, ypač Danijoje, labai vaizdžiai apibudina Danijos pabaltmario krantų vadinamieji *kjökkenmøddinger'ai* t. y. „virtuvės atmatų kruvos“ arba *skaldinger'ai* t. y. „kriauklių kruvos“. Tai 1—3 metrų storio, 100—300 m. ilgio ir 50—150 m. pločio kruvos pelėnų ir anglių, puodų šukių, titnago, kaulų ir ragų padarinių, daugiausiai suskaldytų ir dažnai šuns apgraužtų kaulų sumedžiotų laukinių gyvulių, paukščių ir žuvų, butent, briedžio, stirnos, šerno, vilko, lapės, lokio, lušio, kiaunės, vebro, jurašunio, gulbės, tetirvino, silkės, ungurio ir mili-

jono lukštų valgomųjų kriauklių. Kjökkenmöddinger'ų gyventojų buta pirmųjų pietinėj Skandinavijoje ledlaikiui pasibaigus. Jų kultūra labai daug bendra rodo su palaiolitiškąja: pačių buta tiktai medėjų ir žvejų, nedirbta žemės, be šuns nelaikyta prisijaukinus kitokių gyvulių, net tekintų akmenų padarinių neturėta. Gal but čia buta palaiolitiko žmogaus, atkeliavusio paskui besitraukiantį šiaurėn ledlaikiui baigianties šiaurabriedį, bet galbut, kad čia gyventa visai naujų gyventojų, o kultūros panašumą sutvėrė panašus klimatas. Kaip bebutų, aišku betgi, kad pagerėjus šios apylinkės klimatui, kiltų ir kultūros, pradėta sėti javai ir auginti gyvuliai. Pačių čionykščių gyventojų buklėmis turėta pirkės iš rąstų, žabarų ir molio. Bet mirusiųjų lavonams laidoti laikui bėgant gaminta vis sumanesni karstai ir megalitinai statiniai. Karstų formomis ir įkapėmis čionykštis neolitikas skirstomas keleta (4) laipsnių, rodančių megalitinių statinių ir titnago padarinių tobulėjimą. Išvisa šiaurinės Europos neolitikas apskaitoma tvėrės nuo 6000—ligi 2000 pr. Kr.

Kitą pavyzdį laipsniais kilančios augštyn Europos neolitiko kultūros teikia poliniai statiniai priešalpių šalyse (ypač šiaurinėj ir vakarinėj Šveicarijoje). Šioje apygardėje buklėms statyti neolitiko žmogaus buvo renkama užvėjose negilios paažerių vietos su tinkamu dugnu. Pirmiausiai medinėmis ir akmeninėmis kulėmis buvo stipriai įmušami žemėn apvalūs, kaip stovai, nenuskusti rąstai su smailiai nudegintais galais. Esant ažero dugnui perkietam ir todėl negalint rąstų reikiamai stipriai įmušti, jie būdavo išstiprinami akmenų kruvose. Esant dugnui perminkštam—būdavo padedami mediniai atramai. Ant šių, kokį sieksnį iš vandens kyšojusių polių, buvo tiesiami pirmiaus išilginiai, paskui ant jų skersiniai rąstai, ir pastarieji užpilami gerai sumintu žvyriumi ar molium. Ant šių tatau grindų buvo statomos iš medinių šulų ir žabarų su molio nukrėstomis sienomis, šiaudais ar neendrėmis dengtos, viena palei kitą keturkampės pirkės, susidedančios kiekviena bent iš dviejų gyvenamųjų galų: virtuvės ir miegamosios. Su artimuoju krantu pirkės buvo sujungiamos lieptais ar tilteliais, kurie kilus pavojui galėjo būti pigiai ir skubiai pašalinami. Susisiekimui su tolimesniais ežero krantais naudotasi iš vieno medžio liemens išskrotais laiveliais. Polinių kaimų buta dažnai gana didelių. Kiekviename ažere jų stovėta po keliolika, kaip kad ir sausumos kaimų derlingos lygumos pakraščiais. Šveicarijoje tokių ežerinių kaimų surasta per 200, Vokietijoje lig 50, Francijoje per 30. Polininkų tautos pirmiaus bene bus gyvenę didesniame plote tarp Alpių, Maino ir Dunojaus. Paskui užgriuvus ant jų, rodos iš šiaurės atpludusiems priešininkams

ir atvarius juos arčlau kalnų, kibta apsigynimui statydintis polinės buklės, kurios ištikrųjų teikė gerą apsaugą nuo priešininkų žmonių ir žvėrių. Tokios buklės turėti buvo dar pelninga ir maisto žvilgsniui, nes apie triobėsius, delei iškrintamųjų čion įvairių atmatų, vanduo turėjo žuve mirgėte mirgėti. Bet polininkų buta nevien žvejų: jų laikyta gyvuliai, auginta javai, turėta kaikurios patobulintos vaismedžių veislės, ir išvisa jų buta lyginamai augštos kultūros žmonių. Polinių buklių gadynė apskaitoma buvusi nuo 4000 ligi 2000 m. pr. Kr. ir skirstoma trimis laipsniais.

Trečioji didelė Europos neolitiko kultūros provincija tai vidurinės Europos juosta tarp priešalpio šalių ir Skandinavijos neolitiko apygardės nuo Belgijos ligi Bosnijos. Šio ploto neolitiko žmonių gyventa lygumose arba ant augštumų didesniais kaimais pirkėse, panašiose šiaurinėms pirkėms, dažnai apvaliose, ant išraustos žemėje duobės. Kiemų arba ir ištisų kaimų dažnai buta apkastų grioviais ir apipiltų pilimais. Čionykščio neolitiko laikas nuo 3000 ligi 2000 m. pr. Kr. puodų pavidalais bei jų puošiamaisiais braižiniais (keramika) skirstomas taip-pat keleta (4) laipsnių.

Papuošalams neolitiko žmogaus vartota išgražinėti šunų, vilkų, arklių, jaučių, lokių, šernų ir kitų gyvulių dantis, taip-pat žiedai ir balanėlės iš slėgsnio, gintaro ir kitokio akmens. Vieni jų panašūs palaiolitiko papuošalams, kituose matyti žymi pažanga. Pirmiaus manyta neolitiko žmogų nesugebėjus taip vykusiai graviruoti ir išpiaustinėti, ypač gyvulių figuras, kaip tai gebėjo padaryti palaiolitiko žmogus. Tečiaus tyrinėjimai vis daugiau parodo ir neolitike plastikos bei graviravimo meną nebuvus išnykus.—Naujų ginklų neolitiko žmogaus jau amžiaus pradžioj vieton vis daugiau nebevartoto dantuoto driaučio išsimislyta pirmutinis toliašaujis ginklas — saidokas ir vilyčios. Šis svarbus išmislas nemažai padėjo neolitiko žmogui priveikti gyvąją gamtą.

Pirmutinis neolitiko žmogaus prisijaukintasis gyvulys buvo beabejonės šuo, kuris bejieškinėdamas maisto atmatų aplink žmogaus gyvenamasias buklas pamažu galėjo prie žmogaus priprasti ir savaimi patapti naminiu gyvuliu, laikytu išsyk gal maistui, o paskui jau padėti kitiems gyvuliams gaudyti. Daugelio tokio kultūros laipsnio tautų šuo ir dabar vienintėlis prisijaukintas gyvulys. Paskiaus prisijaukinta avis, ožka, kiaulė, jautis, arklys. Naminių paukščių ir katės neolitiko žmogaus dar neturėta.—Naminių gyvulių palaiontologija rodo juos kilus iš laukinių diluvijaus gyvulių veislių, kurių dauguma šiandien išnykusios. Kaikurie naminių gyvulių kaip ožka, kiaulė, jautis,

kilę iš Azijos ir iš ten atgabenti Europon, kitų, kaip arklio ir avies, aziškę kilmę galima, bet neišrodyta. Iš Azijos kilusios ir beveik visos musiškės naminių paukščių veislės.

Maistinių žolių vidurinės Europos neolitiko žmonių sėta miežiai, kviečiai, linai, lešukai, žirniai, sorai. Daržovių nesodinta.—Ir dauguma svarbiųjų maistinių augalų, kaip ir naminių gyvulių, kilę iš Azijos. Kviečiai ir miežiai Eutrato upės apygardėje auga nesėjami, sorų tėviškė—rytinė Indija, žirniai, lešukai, pupos taip-pat dalinai kilę iš Rytų, dalinai iš rytinės Indijos. Tikrai linų tėviškė gal bus buvus kurnors labiau šiaurėje. Menkesnės už dabartinę siauralaiškės veislės neolitiko linai buvo auginami nevien kaipo verpiamasis augalas, bet ir aliejui.

Grudai buvo rupiai sutrinami tarp dviejų apibružintų akmenų. Rankinių girnų ypač daug randama polininkų apygardėje. Verpimui naudotasi medinėmis, akmeninėmis, raginėmis ar molinėmis varpstėmis. Puodai dirbta ranka, ne ratu, be ašų, krepšio pavidalo. Paskiau vis dailesnės formos ir su papuošimais. Turėta ir kitokių namų ukiui reikalingų indų.

§ 22. Vario ir žalvario amžis. Po akmens amžių žmonijos kulturoje eina metalų amžiai, kadangi tuo laiku reikalingieji daiktai žmonių dirbdintasi jau nebe iš akmens, bet iš metalų.—Pirmutiniausis žmogui pažįstamas metalas tikrai bus buvęs auksas. Randamas jau visai žemės paviršiuje, jau netoli nuo jos viršaus, auksas bus atkreipęs žmogaus dėmesį savo spalva, blizgumu, sunkumu, tįslumu ir nesimainymu. Tik randant jo permaža ir ginklams bei kitiems didesniems daiktams dirbdintis esant perminkštam, auksas galėjo būti vartojamas tikrai kaip papuošalas.—Kito seniausio žmogui pažįstamo metalo buta vario. Išsyk ir varis buvo vartojamas tik papuošalams ir šiaip mažmožiams, svarbesnius padarinius tebesidirbdinant iš akmens. Tik paskiau, išmokus jo daugiau išsitarpyti iš naugių ir sugebėjus jį apdirbinėti kalimu bei perliejimu, pradėta iš jo dirbdintis ginklai ir kiti stambesni padariniai, išsyk berods visai panašus akmeniniams padariniams. Tatai kurį laiką žmogaus buvo vienu laiku vartota drauge akmenis ir vario padariniai. Tai vadinamas aineolitiko t. y. akmenvario amžis. Netrukus pasirodė vienas varis esąs metalas perminkštas. Jo sukietinimui pradėta jį maišyti cinko,

švino ar sidabro. Pagalios atitikta budas padaryti varį visai tinkamu, panagiu metalu įmaišant jin cino (alavo). Gautasis metalas buvo pakaktinai kietas, gražios spalvos ir gerai liejasis. Jis vadinamas ž a l v a r i u. Klasiškasis žalvaris 10-je metalo dalių turi 9 dalis vario ir 1 dalį cino.—Žalvaris tatai ir buvo ilgesnį ar trumpesnį laiką po akmens amžių kulturingųjų tautų vartotasis metalas visiems reikalingiesiems gyvenimo padariniams gamintis. Šis žmonijos kultūros laipsnis taip ir vadinamas ž a l v a r i o a m ž i u.

Metaliniai padariniai ankščiausia pradėta vartoti rytuose—Aigypse ir prūsųkinėje Azijoje. Aigypse varis buvo kalinėjamas jau 4 tūkstantyje metų pr. Kr. Vario ir žalvario amžis čia laikoma maždaug 3300—1300 m. pr. Kr. Tai Aigyptui jau nebe priešistorijos, bet grynai istorijos gdynė, aiškiai nušviesta rašto paminklais. Taip pat prūsųkinės Azijos—Mezopotamijos, Syrijos, Kipro salos, Mažosios Azijos—žalvario amžis prasidėjęs tų šalių istorijos gadynei brėkstant, apie 3000 m. pr. Kr., pasibaigė aiškioj istorijos šviesoje, apie 1300 m. pr. Kr. Iš čia metalinė kultura pasiekė ir Europą, pirmiau pietinę, paskiau vidurinę ir šiaurinę. Žalvario amžis Graikijoje ir jos salose (apie 2500—1200), Italijoje ir Sicilijoje (apie 2100—1100), Ispanijoje (apie 2500—1000), vakarinėje (apie 2500—900) ir šiaurinėje Europoje (apie 1900—500 m. pr. Kr.) tebe-gludi dar priešistorijos rukuose.

Didžiausią ir vaisingiausią žalvario kultūros išraišką visoje žemėje teikia kreto-mykėnų kultura, buvusi nepaprastai turtinga savo formomis ir dariusi įtakos nevienai Europos vakarus su šiaure, bet net ir į pačius tolimuosius Azijos rytus (Kynus). Jos įtakos formų plotas bei laikas dar vargu būdų išmatuotas.—Italijos žalvario amžis riškiausiai žymu vadinamose *terra marose*. Terramaros tai daugiausia upės Po lygumoj ir kaimyniškėse augštumose žinomi sausžemio poliniai kaimai su grioviais, pilimais ir nusileidžiamaisiais tiltais aplinkui. Jų pastatydinimas turėjo kainuoti daugel planingo ir sunkaus darbo. Terramaros tai vėlesniųjų Italijos miestų padėliai.—Vakarinės Europos žalvario apygardėn priskaitoma nevien Britanijos salos su Francija, bet ir Šveicarija, pietinė Vokietija ir dalinai net Čekija. Šios apygardės gyventosios žmonių sąlygos rodo nebe atmainytas, bet pagerintas neolitiko metu

gyventasias sąlygas. Gyvenamųjų žeminių palikta ir tuomet, taip-pat buta dar daug ir polinių trobėsių. Tik jų šiuo amžiu buta geriau įtaisyti: poliai dažnai keturkampiai aptašyti, toliau nuo kranto ir stipriau ažero dugnan įremti, patys trobėsiai erdvesni, kaimai užima didokus plotus. Jie atrodo kaip gerai sutvarkytos rinkos, net kaip tarpus miesteliai, kuriuose žymu ir pertekliaus. Jų pramonės išdirbiniai tokių gražių ir prašmatnių formų, kokias gali pagaminti tikrai tolokai pažengusi kultūra.—Neolitiko žmonėms vyriausiai užsiimdinėjus gyvulių auginimu, žalvario amžyje labiau užsiimdinėta žemdirbyste. Žemė dirbta matikiniais arklais įkinkius juosna arklius ir jaučius. Prasimanyta ir naujų javų: avižų, rugių, pupų, aguonų. Akmens, ragų, kaulų padariniams vartota labai mažai. Apščiai pasitaiko gintaro daiktelių. Papuošalai dirbdinta dar iš aukso ir stiklo.

Šiaurinio Europos žalvario apygardė ima Daniją, šiaurinę Vokietiją, pietinę Švediją su Norvegija ir Lietuvą. Jos centras—vakarinis Baltijos salų ir pajurių plotas. Formų ir išpuošimų įvairumu šiaurinio žalvario kultūra mažai kame nusileidžia net kreto-mykėnų kulturai. Delei vėsaus klimato šiaurės gyventojų karstai išliko labai sveikai, taip kad galima aiškiai spręsti netik apie palaidotų žmonių ginklus ir papuošalus, bet ir apie jų rubinius apdarus.—Šalia vakarinės Europos žalvario kultūrų rytinėje Europoje ir šiaurinėje Azijoje dar esama dviejų žalvario kultūros apygardžių: tai uralo-altajaus arba rytrusių-sibiro ir pietinės Azijos apygardė. Tai buta savitų ir lyginamai nesenų kultūrų. Pav., Japonuose žalvario kultūra truko ligi 400 m. pr. Kr. — Abiejų Amerikų gyventojai žalvario amžį išbuvo ligi atvykus čia europėnams.

§ 23. Geležies amžis. Augštesnės kaip žalvario kultūros žmonija pasiekė prasimančius geležį. Geležies amžis tai musiškė kultūrinė dabartis. Dabartinė mūsų kultūra tebesti geležies amžį. — Kaip metalas, geležis buvo pažįstama žmonėms jau ir žalvario amžį. Išsyk ir geležis buvo vartojama tik papuošalams. Paskui išmokus ją tirpdinti iš naugių, kalti ir grudinti, geležis pamažu išstumė iš vartojimo žalvarį ir pati užėmė jo vietą. Kad šis metalas bent netrukus bus pamaitytas koku kitu tinkamesniu, kol kas jokių ženklų nesimato.

Ir geležies amžis prasidėjo įvairiose šalyse nelygiai, kaip kad nelygiai prasidėjo ir pasibaigė akmenis, vario ir žalvario amžiai. Aigypse bei prūsųkinėje Azijoje geležis pradėjo buti

vartojama padariniams ankščiau kaip Europoj, pietinėj Europoj ankščiau kaip vidurinėj ir šiaurinėj. Artimuose rytuose ir Aigypse pirmutinės pažinties su geležimi nebūta ankščiau pusės antrojo tukstančio metų pr. Kr. Iš čia naujo metalo pažintis lyginamai sparčiai platinosi santikiavusiose su Rytaiš šalyse. Graikijos sausžemyj ji kad ir menkumoj kaip papuošalas užtinkama jau 14-jo šimtmečio prieš Kr. vėlybuose mykėniškiuose karstuose. Vidurinė Italija yra gavusi daug geležies apie 1100 m. pr. Kr. atsikrausčius čion etruskams. Tuo laiku augštutinėj Italijoj jos dar menkai tebuta ir prasiplatinta tik paskiau. Šveicarijoj ir pietinėj Vokietijoj pirmutinių labai retų geležies pėdsakų esama tik iš 10-jo ir 9-jo metšimčio pr. Kr. Taip pat ir šiaurinėj Vokietijoj bei Skandinavijoj pasitaiko pavieniai geležiniai papuošalai su kitais iš pietų atgabentais daiktais apie 1000 m. pr. Kr. Tikrasis gi geležies amžis čia prasideda bent penketa šimtmečių vėliau. Taip pat ir Aigypse, prysakinėj Azijoj, pietinėj ir vidurinėj Europoj plačiau vartoti geležis pradėta 100 — 200 metų vėliau jos pirmutinės pažinties. — Geležies amžis Europoj skirstomas dviem laiktarpiais, paisant vietų kame esama ypatingų geležies kultūros išraiškų, hallstatt'iniu (Hallstatt'o ežeras žemutinėj Austrijoj) ir latèn'iniu (La Tène pas Neuenburgo ežerą netoli Neuchâtelio). Senesnysis hallstatt'inis laikarpis tai kaip ir pereinamasis laipsnis nuo gyno žalvario prie gynos geležies kultūros. Šiame laiktarpyj šalia geležies dar žymę rolę vaidina ir žalvaris, taip pat žymu didelė įtaka rytinių formų. Šis laikarpis Graikijoj jau istorijos gadinė, vidurinei gi Europai (laikomas apie 1000 — 500 m. pr. Kr.) vis dar priešistorijos gadinė. Iš šio laiktarpio liekanų žymu, kad šiame laiktarpyj Europoj gyventa kulturingų tautų su išplėtota valstybine, visuomenine ir kariška organizacija. Latèn'inis laikarpis tai gynos geležies laikas, vidurinei Europai laikomas nuo 500 ligi 100 m. pr. Kr. Tai jau brėkstanti istorijos aušra ir vidurinei Europai. Latèn'inės kultūros nešėjais yra jau istoriškoji keltų tauta. — Taip tatau ir Europoj priešistorijos gadinė virsta istorijos gadyne, kurioje prasideda istoriskasis Europos tautų gyvenimas. Rytuose gi, istorijos gadynei prasidėjus 3—4000 metų ankščiau, tuo laiku tenykštės kulturingosios tautos jau buvo savo istoriskąjį plėtojimosi pabaigusios.

**§ 24. Europos gyventojai prieš istorijai prasi-
dedant.** Didelė dauguma dabartinės Europos gyventojų tai indoeuropėnai: lietuviai, germanai, slavai, graikai ir iš italikų bei keltų kamėno išaugusios romanų tautos — ita-

lai, prancuzai, ispanai, portugalai, rumunai. Ir beprasidedanti Europos tautų istorijos gadynė indoeuropėnus jau užtinka begyvenančius beveik tose pačiose vietose, kaip ir dabar. Indoeuropėnų gyventa Europoj jau ir prieš istorijai prasidedant — bent nuo neolitiko pabaigos. Tik tai jų nebuta pačių pirmųjų Europos gyventojų: jų atsikelta Europon iš kitur daug vėliau už ledlaikio žmones, tečiaus kad ir paskiau atsikėlusieji, betgi turėjusieji tvirtesnę organizaciją, tobulesnę kalbą bei kilnesnę religiją, jie išstumdinėjo iš pirmykščių sodybų ir nustelbė prieš juos Europą gyvenusias neindoeuropėnų tautas, kurių, Europos istorijai prasidedant, buvo likę jau tik menki likučiai.

Prieš indoeuropėnams atsikeliant didelę pietvakarinės Europos dalį buvo gyvenę iberai, kurių bent kalbos likučiai dar ir ligi šiol išlikę Pyrenejų baskuose. Šiaurvakarinėj Europoj gyventa piktų ir skotų. Apeninų pusiausaly šiaurėje gyventa ligurių, nuo jų į rytus — etruskių ir retų, Italijos pietuose — japygių ir mesapių. Toliau į rytus ir Balkanų pusiausalyj gyventa pelazgų, hetitų, karių, lykių ir kitokių. Visas šias tautas istorija randa jau indoeuropėnų nustelbtas, tad ir žinių apie jas likę labai menkai, kaikurios tik vienais vardais težinomos. Tečiaus jų kalbos žodžiais dar ir šiandien tebevadinama daugelis Europos kalnų, upių, miestų. — Indoeuropėnų kaimynais rytuose ir šiaurėje buvo suomia i ir lapiai (lajoriai).

(T. b.).

Tomas Akviniškis¹⁾

1259 m. pašauktas Tomas dalyvauja savo brolių kapitulos susirinkime (Valencienne'uose), kame kartu su Albertu Didžiuoju, Petru Tarantesiškiu ir kitais pagamina naują mokymo programą ir budą paskiau visuose Dominikonų mokyklose vartojama, butent: busias teologas, pirm pradėsiant teologijos studijas, privalo išmokti paskirtą ir tam tikru budu padalintą filosofijos kursą. Tame susirinkime su Raymondu Pennafortiškiu, kuris jo prašo parašyti vadovėlį pagonims šviesti,

¹⁾ Pradžią žiur. „At.“ 6—rį. 175 psl.

Tomas sutinka ir pradeda savo *Summa contra gentiles*¹⁾. Susirinkimui užsibaigus, Tomas vėl grįžta Paryžiuo savo pusmetinio profesoro užbaigti.

Ši kartą jis atkreipia dėmesį į pragaištingą Averroes'o²⁾ mokslo įtaką į krikščionius, ypač į jaunuomenę.

Susidarius artimesniam susidurimui su Rytų gyventojais, dėl kryžiaus karų, arabų raštai, ypač graikų filosofų aiškinimai (*Commentaria*) plačiai praplinta po Europą. Jų panteizmas bei fatalizmas pradeda platintis krikščionių tarpe. Tomas subruzdavo, kad užkirtus jų klaidingam mokslui kelią, jis rašo savo energingą raštą: *De unitate intellectus contra averroistas*. Čia jis išdėsto netik bažnyčios nutarimus, bet ir Averroistų klaidingą Aristotelio supratimą, nurodydamas kaip ištikrųjų reikia Aristotelis suprasti. Norint pažinti tikrą Aristotelį, reikia turėti jo neiškraipytus veikalus. Tatai ir ima jų stropiai jį ieškoti.

Mirus Aleksandrui IV, jo įpėdinis (Urbanas IV) butinai norėjo turėti prie savęs, kaip Šventojo Romos Mokytoją (*Magister sacri Palatii*) gilaus mokslo vyrą. Tatai šv. Tomas gauna įsakymą vykti į Rymą (1261 m.). Ten prabūna iki 1269. 1261—1269 metai tai jo veikimo Italijoje laikotarpis.

Būdamas Ryme aiškina šv. Raštą ir filosofiskus Aristotelio veikalus. Savo klausytojų tarpe mato kardinolus ir net patį Popiežių.

Čia parašo savo Komentarijų: Petro Lombardo teologijos kurso.

Vilius Moerbekiškis, garsus anų laikų vertėjas, išverčia Aristotelio veikalus tiesiog iš graikų kalbos į lotiniškąją, kuriais pasinaudodamas Tomas parašo „Jobo išaiškinimą“. Sunkus ir painus darbas pavyksta jam kuopuikiausiai. Tuo pat laiku užbaigia savo „*Summa contra gentiles*“, taip sakant išangą į „*summa theologica*“. Aiškiai ir įtikrinančiai ten prakalba į netikėlių protus. Puikiai nurodo jiems, kad nėra jokio pamato priešintis katalikų tikėjimui; priešingai, ten surasia sau neišsemiamų šviesos šaltinių, kurie vien savo atspindžiu tiek yra nušvietę ir suteikę garbės krikščioniškai filosofijai.

Urbanas IV duoda jam naują darbą, butent išrodyti graikų schizmatikų netiesą ir nenuoseklumą savo atsiskyrimu nuo K.-K. Bažnyčios. Darbo turi nemaža, ypač kad daugelis tekstų

¹⁾ t. y. sutrauka (filosofijinių tiesų) prieš pagonis.

²⁾ Arabų filosofas 1129—1198. Jo mokslas yra materializmu bei panteizmu persisunkęs.

dalykui nušviesti yra iškraipytų ir jų pataisymas netaip jau lengvas darbas, neturint berašant tam tikrų autentiškų dokumentų. Tečiaus darbas atliktas; tik, deja, giliai išstudijuotas dalykas, nebesusilaukia savo vaisių, nes pergreita mirtis pakerta jo milžiniškus žingsnius ir jis nebegali pasiekti Lyono, kame tas dalykas turėjo būti nagrinėjimas (1274 m.) viešame Bažnyčios susirinkime.

Truputį vėliau tas pats popiežius nutarė įvesti Dievo Kuno Šventę po visą katalikų pasaulį; tam tikslui Tomui lieka pavesta parašyti atitinkančias maldas („Officium corporis Christi“). Darbas atliktas tikrai puikiai.

Popiežius matydamas, ką gali jo Šventų Rumų Mokytojas, apkrauna jį vis naujais ir naujais darbais. Dabar pavesta jam parašyti Evangelijų Išaiškinimą (paskiau pavadinta *Cetena aurea*). Stebėtis tik reikia jo mokslo gylumu, jo žynių platumu. Čia rasi gražiausių ir tinkamiausių šventų Tėvų tekstų dalykui nušviesti.

Kadangi popiežius, kaip tai budavo anais laikais, aplankydavo įvairias vietas, tai ir Tomas gaudavo važinėti kartu, nes to reikalavo Šventų Rumų Mokytojaus priedermė. Taip jį matome tai Orviete, tai Perudžoje, Viterbe, Anagne etc. visur savo klausytojams dievišką mokslą beskleidžiantį. Nors ir apkrautas kasdieniniais apaštalavimo darbais, tečiaus surasdavo dar laiko ir savo rašiniams. Tuo laiku jis parašo daug įvairių veikalų, veikalėlių (*opuscula*). Yra tai daugiausia atsakymai į įvairius iš visų pusių plaukiančius klausimus, kaip šit: „*Compendium teologiae* (pradėta), *de articulis fidei*¹⁾, *de regimine principum*²⁾ etc.

II.

Mirus Urbonui IV, popiežium lieka Klemensas IV. Tomo priešai, pasmerkti Urbonui IV bepopiežiaujant, vėl ima kelti galvą, vėl užpuldinėti jį ir jo brolius. Tomas atsako nauju veikalu: *De perfectione vitae spiritualis*³⁾. Vienok priešas nenurimsta ir vis aršiau prie jo kabinasi. Tada jam kerta paskutinį smugį: „*Contra retrahentes a religioso statu*⁴⁾ ir priešas nurimsta ant visados.

¹⁾ Tikėjimo dalykai.

²⁾ Apie kunigaikščių viešpatavimą.

³⁾ Apie dvasiško gyvenimo tobulybę.

⁴⁾ Prieš atitraukiančius nuo vienuolinio gyvenimo.

Keletas metų prieš tai (1265), Tomas giliai užsimasto. Studentas, kurs mokslo ištroškęs, atvyksta į tolimą Paryžių, ar kitą kokią miestą jieskodamas savo protui peno, atsiduria labai keblame padėjime: daug sužino, medegos gauna apščiai, perdaug gal, tik ji nesutvarkyta, kaž kaip supainiota, taip kad besimokinantis nebegali atskirti tikybinių dalykų (de fide) nuo protinių. Pats aiškinimas kartais budavo labai painus, tankiai perplatus; beribis profesoriaus nuo aiškinamojo dalyko nutolimas, tuom pačiu, kaip visados esti, mokytojaus neaiškus, metodo stoka dalykams gvildenti, taip kad kartu gvildenas tai Boecijaus, tai Šv. Tėvų, tai Aristotelio mintis; čia šv. Raštas, ten Petras Lombardas etc. Visa tai gylyiai įsmego jaunam, dar bestudentaujančiam Tomui, dabar gi verste jį vertė paduoti studentui ranką, pagaminti trumpą bet pilną, aiškų, sintetišką, griežtai sutvarkytą moksliską veikalą-vadovėlį, kame privalo tilpti Apreiškimu ir protu žmogui pagamintos tiesos. Ir gimsta jo giliu mokslu, šventumu, tikrumu, sintetiškumu neišsemamas veikalas—*S u m m a t h e o l o g i c a*¹⁾. Tai veikalas kokio žmonija dar nebuvo turėjusi, neturi ir tur but kito nebeturės. Pradėjo rašyti 1265 m. ir rašė kol galėjo butent iki 1273 m., kuomet meta rašęs, nežiurint kad veikalas dar neužbaigtas. Kad ir apkrautas darbais, tečiaus tuo laiku pagamina dar keletą veikalėlių. Apskritai imant, daugiausia veikalų parašyta šiame laikotarpyje (1261 – 1269).

Paryžiaus universitas atsimindamas Tomo gabumus ir jo gilų mokslą iš Paryžiaus laikų (1257—1261²⁾), ir girdėdamas apie jo moksle augštyn kilimą Italijoje, vėl jį kviečia save spi Teologijos katedros užimti. Klemensas IV nori nors šiek tiek atlyginti už jo neapsakomus darbus ir nuopelnus: renka į Neapolio antvyskupius ir pasiulo liglaikinių turtų iš Apaštalų sosto nuosavybės. Bet ir čia Tomas karštai prašo užmiršti jo asmenį ir paliuosuoti nuo tų visų gėrybių, mat jis jau perdaug mylėjo neturtą. Ir išvažiuoja Paryžium, kaip buvęs, elgeta. Vėl pateka saulė Paryžiui; vėl Tomas stebina pasaulį savo mokslu. Šiuom kartu parašo: *quaestiones disputatae de virtutibus, de caritate, de correctione fraterna*³⁾ ir k.

Del blogo Aristotelio vertimo o dar labiau del klaidingų žydų bei arabų jo išaiškinimų Bažnyčia buvo užgynusi vartoti jo veikalus, kad užkirtus kelią panteizmo bei materializmo besiplatinimui krikščionių tarpe. Tomas gi matydamas, kokie turtai

¹⁾ Teologijos sutrauka.

²⁾ nepriskaitant priešmagistrinį laiką.

³⁾ Gvildentieji klausimai apie dorybes, apie meilę etc.

gludi Aristotelio veikaluose, sumano nuvalyti nuo jų įsiskverbusias klaidas, pataisyti iškraipytas vietas, žodžiu parodyti pasauliui, ką Aristotelis ištikrųjų yra mokinęs, o ne ką arabai jo lupomis kalbėjo, kad tuo būdu Aristotelis vėl galėtų grįžti mokyklosna. Darbo turi daug. Rašo savo išaiškinimus Aristotelio logikos (*Periermenia*), fizikos (*IV. libri Meteororum*) ir k.

Bet Tomas yra kartu ir teologas. Taigi besidarbuodamas filosofijos dirvoje neužmiršta ir savo numylėtos teologijos srities. Jau šv. Jono ir Pasalmių aiškinimuose matome pas jį nepaprastą žinių pilnybę, o Šv. Povilo laiškų išaiškinimuose jis galima sakyti pats save prašoksta. Ten jis, yt Angelas, skrajoja po protu nesiekiamas erdves. Neįstengdamas išaiškinti kokios nors sunkesnės vietos, tuoj pats su savo mokiniiais guldavo kryžiumi ir meldavos; taip surasdavo aiškų atsakymą¹⁾.

Sykį aiškindamas pranašą Isaiją jokių būdu negalėjo suprasti vienos vietos, nei kitiems jos paaiškinti. Pradėjo pasninkauti ir karštai melstis; kitą kartą jo artimas draugas Raynaldas atsibunda ir girdi savo mokytoją su kažkuom besikalbant. Nutilęs Tomas šaukia Raynaldą prie savęs: „Brol Raynalde, kelkis, imk sąsiuvą, kur įrašysi mūsų Isaijo išaiškinimą, greit ruoškis“. Paskiau diktavo gan ilgai, kaip kad butu iš knygos skaitęs. Užbaigęs, Raynaldas užsigeidė sužinoti tą paslaptinę pasikalbėjimą. „Mano sunau, nerandant išaiškinimo, jau kelias dienas, matei mane susirupinusiū ano teksto delei, kurį tik ką išaiškinau. Karštai prašiau Viešpaties, kad teiktus apšviesti mane. Ir štai jis pasigailėjo manęs šią naktį atsiųsdamas Apaštalus Petrą ir Povilą.... jie mane viską išmokino. Bet, kaip Dievą myli, nesakyk to niekam man dar gyvam esant“²⁾.

Nors iš prigimimo buvo labai jautrus, taip kad negalėdavo kęsti kad ir mažos operacijos, jis iš kitos šalies taip išigilindavo į mokslo dalykus, kad nusto davo jautęs viršujus veiksmus. Jau iš šio atsitikimo galima spręsti apie jo gilų užsimastymą. Vieną kartą turėjo duoti išdeginti žaizdą kojoje. Paprašo tik kad praneštu jam kiek ankščiau apie gydytojaus atėjimą. Šiam pribuvus, ramiai sau atsigulė ir paskendo gilioje kontempliacijoje, taip kad ir nepajuto raudona gelžim jam koją čirškinant³⁾. Arba vėl: budamas karaliaus pietuose nejučiomis išigilino į savo moksliskus klausimus, nyksta iš jo akių viskas, atskyrus tai, apie ką jis mąsto; tik staiga trenktelėjo

¹⁾ *Didiot S. Thomas* 95 p.

²⁾ *Didiot ib.* p. 95 sk.

³⁾ *Didiot ib.* p. 99.

i stalą sušukdamas: „štai nesugriaunamas išrodymas prieš Manikejų klaidatikystę“. Prioras gerokai turi patempti jį už rankovės, kad pabudinus iš jo užsimąstymo; „mokytojai, atsimink, kad esi prie karaliaus stalo“. Tomas atsiprašo, sakydamas, kad jis visai buvo apie tai užmiršęs¹⁾. Daug panašių atsitikimų galima būtų papasakoti iš jo gyvenimo, bet tai išeitu perilga“.

Nors Tomas ir turėjo daug priešų ir tai galingų (vyskupų), nors jie visaip jį užsipuldinėjo, tečiaus tas Tomo garbei nekiek nekenkė, priešingai jis kilte-kilo kitų akyse. Jam dar begyvenant jis lieka priskaitytas prie mokyčiausių teologų. Anais laikais labai įvairiai aiškindavo apie Dievo Sunaus esimą (praesentia, existentia) Švenč. Sakramente; butent: kokiose sąlygose esti Viešpaties Kunas Eucharistijoje, koks Jo santikis su erdve, etc. Kad užbaigus visus ginčus, vienbalsiai nutarta kreiptis į Angeliškąjį Daktarą. Iš anksto prižadėjo to klausimo kelėjai pripažinti tikru protingu ir tikėjimui neprieštarujančiu visa, ką tik Tomas tame dalyke nuspręs.

Kiekvienas savaip išdėstęs savo nuomonę, nusiuntė į šv. Jokubo vienuolyną, kame Tomas nuolat gyveno. Tomas pirmiaus karštai pasimeldęs (kaip visad darydavo), giliai apmąsto dalyką ir parašo kuotrupiausį ir kuoaššiausį atsakymą. Kadangi dalykas buvo svarbus, bijojo tuoj paskelbti, bet nuėjęs į bažnyčią padeda savo raštą ant Didžiojo altoriaus po Išganytojaus kojų, iškėlęs augštyn rankas karštai prašo, kad Viešpats suteiktų jam malonę gerai išdėti dalyką ir išguldyti kitiems; prašo kad Jis jį sulaukytu nuo mažiausio paklydimo. Raynaldo pasakojimu pasirodęs Kristus ir taręs: „Ką del mano Kuno Sakramento, tai gerai parašei. Labai ir teisingai atsakei į tau užduotąjį klausimą. Padarei tiek, kiek gali žmogaus protas žemėje suprasti ir atsakyti“¹⁾.

Taip besidarbuodamas vėl baigia savo profesoriavimo trimetinį laikotarpį.

1271 m. apleidžia Paryžių, šį sykį ant visados.

Tik jam išvažiavus universitas pasijunta ko nustojęs; vėl prašo gražinti jam Tomą. Bet veltui. Grigaliui X Tomas atstoja visa universitą, tad šis jo ir nebeišleido. Budamas Ryme Tomas aiškina šv. Povilo laiškus: Rymėnams, Korintiečiams ir Žydams. Tuom tarpu Karolius I Anžuiškis kviečia Tomą į Neapolio universitą. Tomas mielai sutinka. Nuvažiuoja ir žavėja savo lekcijomis nemažą klausytojų būrį; ne vieną iš jų padarė Dievo mokslo skelbėju tolimose Rytuose.

¹⁾ *Didiot* ib. p. 108.

¹⁾ *Didiot* ib p. 105, 106.

Neapolyj rašo toliau šv. Povilo laiškų išaiškinimus, tik deja neužbaigia. *Summa theologica* buvo jau baigiama. Tuokart Tomas gauna naują iš savo dieviško Mokytojaus pagyrimą už savo veikala. Tai atsitiko Neapolyj, dominikonų vienuolyne. Vienas brölis (Domininkas Kazertiškis) pastebėjo, kad Tomas paskirtu laiku vis eina bažnyčion. Jam buvo įdomu, ką jis ten daro. Ir ką-gi? — Pamato Tomą paskendusį maldoje ir išgirsta balsą: „Tomai, tu gerai parašei apie mane, kokio nori užmokesnio už savo darbą?“ — „Viešpatie, tiktai Taveš“ atsako šventasis¹⁾. Tuokart rašė jis apie Kristaus kančią ir iš numirusių atsikėlimą. Tečiaus po tokių dangiškų regėjimų darbai toliau ėjo labai išpalengva, nes jam vis rodės, kad permenkai parašęs, delto nebemielai tęsė darbą toliau. Bet ir jo sveikata jau vis gedo.

Besibaigiant 1273 metams, baigias ir mūsų globėjo gyvenimas; paskutiniai jo darbai iš teologijos — tąsa „*Summos*“, iš filosofijos — išaiškinimas Aristotelio veikalo: *de generatione et corruptione*²⁾.

1273 m. Pirmose gruodžio dienose gauna įsakymą dalyvauti Lyono susirinkime. Tuokart jis rašė apie atgailą (*Sum. Theol. III pars quaest. 90*). 6 d. gruodžio laikydamas šv. Mišias tampa viršgamtiskai sujudintas; persimaino visai. Po Mišių jau daugiau neberašo ir nebediktuoja, kaip tai visados budavo. Raynaldas, matydamas tokią Mokytojaus permainą, ima raginti prie darbo, bet gauna trumpą atsakymą: „aš daugiau nebegaliu... nes viskas, ką parašiau, atrodo man sausais šiaudais“³⁾.

Atlikęs visus reikalus, pasibraukęs po pažasties tik knygą „*tractatus contra errores graecorum*“⁴⁾ iškeliauna į tolimą Lyoną. Nujautė ar ne, bet tai buvo jo paskutinė kelionė, kelionė į kapus. Norėjo dar pakeliais užsukti į Rymą, tečiaus ir tiek nebeprivažiavo. Sveikata vis mažėjo. Kelionėj dar užsigavo. Beveik nieko negalėjo valgyti, bet ėjo tolyn tur but vis dar manydamas pasiekti savo kelionės galą — Lyoną. Pailsęs, pribuna į vienuolyną Fossa-Nuova (netol Rymo) ir atsišliejęs į pilorių prakalbėjo į savo draugą Raynaldą: „čia tai mano ramybės vieta per amžius. Čia gyvensiu, nes ją išsirinkau“ (*Ps. 131, 4*); ir neapsiriko.

5 kovo (1274) prašo Švenčiausio į amžinąjį gyvenimą žengiant. Išpažinęs savo tikėjimą į Dievą etc. kreipdamos į

1) *Didiot* ib. 116 p.

2) Apie gimimą ir gedimą veiz. 41 p. № 4 ir 5.

3) *Didiot* ib. p. 146.

4) Traktatas prieš graikų klaidas.

Švenčiausį sušunka: „Aš Tave priimu Šv. Komunijoje, o amžinas mano sielos atpirkimo užmokestis. Iš meilės prie Tave mokinaus ir budėjau per kiauras naktis, Tave skelbiau ir apie Tave mokinau. Niekame prieš Tave tyčiomis neprasitariau, tečiaus neužsispyriu savo nuomonėse. Taigi jei kuomet suklydau kai dėl to Sakramento—viską pavedu R.-K. Bažnyčios pataisymui, kuriai paklusnus skiriuos dabar su šiuom gyvenimu“¹⁾. Ryto metą gauna Paskutinį Patepimą, o 7 kovo 1274 brolių tarpe užmiega saldžiu amžinu miegu. Taip užbaigė savo kelionę garsus vidurinių amžių filosofas ir teologas šv. Tomas Akviniškis.

1323 m. Jonas XXII kanonizuoja jį, 1567 m. Tomas lieka pagarsintas pasauliui kaip Bažnyčios Daktaras ir 1880 m. tapo išrinktas mokyklų globėju.

(T. b.).

J. Ruškys.

Miniatiūros.

Nebegrįš...

Bulvaras.

Kaitri, saulėta diena.

Tiesiog šutina.

Sunku eiti. Taip ir traukia pavėsin, po plačiais kle-
vų lapais.

Kad tik kur tuščią vietelę radus.

...Tuč tuojau ant suolo sėdi moteriškė. Visa juodai
apsirėdžius. Gili gedula. Tik šviesių - šviesių plaukų ploš-
telis išsikišęs iš po juodo šydo.

Veidas moteriškės visai baltas. Baltas, kad net mels-
vos gyslelės ant smilkinių matyti.

¹⁾ Didiot ib p. 156—7.

Mažytės, dailios rankutės, juodomis pirštinaitėmis apvilktos, laiko rankose juodą skėtį, nervingai jį sugniaužus.

Moteriškė nejudomai sėdi.

Baltasis veidas tiesiog spinduliuoja.

Melsvos akys, lyg užburtos, žiuri iš po tamsių blakstienų ant bulvaro takelio, kur mikliai žaidžia baltai aptaisyti mergaitė ir berniukas.

Ziuri jos akys nejudomai...

Staiga, tarytum, skausmas pervėrė jos krutinę. Visas graikštus kunas sudrebėjo. Pro išbąlusias plonas lūpas išsiveržė atdusys skundas.

Galva jos nusviro ir atsirėmė ant rankų, sukryžiuotų ant skėčio rankenos.

— Mama, kas tau?! Mamyt!—sušuko baltoji mergaitė ilgais, palaidais tamsiais plaukais, užmiršusi beriedantį lanką.

— Motut!..

Nieko neatsakė moteriškė.

Tik verkė, smarkiai kukčiodama.

Baltoji mergaitė apkabino juodąją stovylą.

— Mamyt! ko verki?..

Pribėgo ir berniukas. Raudonas, uždusęs.

— Kas su mamyte? — užklausė tylomis seselės.

Ši nieko neatsakė.

— Mamut, ko verki? — palytėjo moteriškės petį.— Mamut? —

— Mamele brangioji, neverk!.. Neverk: kitaip apskūsiu tetušiukui, kai sugrįš...

Kruptelėjo moteriškė.

— Mamyte mylimiausioji, neverk! Neskūsiu, ne. Tik neverk. Daugiau nebeišleisiu tetušiuko iš namų, tegul tik sugrįšta.

Moteriškė pakėlė galvą. Paraudusios akys buvo sopulio kupinos.

Baltasis veidas tiesiog spinduliavo.

Išlengva pakėlė ranką. Apkabino berniuką ir priglaudė prie savo krutinės.

Lūpas suvirpino atdusys-skundas.

Skundas, širdies sopulių išveržtas...

· Kasžin, ar begrįš tetušiukas?..

Puga.

Ar jūs žinot, kas man labiausia patinka?

— Puga!

— Girdite? — Puga!!

Ne, jums tasai žodis nedaug tesako.

Man gi net perdaug:

Dangus apsiniaukęs. Tamsu. Nė žvaigždelės. Tik kur-ne-kur mažytis bailus žiburėlis.

Iš kaž-kokios slaptos olos buriais atužia vėsulo sukuriiai. Atužia, atšniokščia, kaukdami, švilpaudami, sukelia debesius sniego, bloškia tą sniegą kur patvorin, pasienin, apsupa baltu šydu medžius, namus, ir nuduksta, nudumia... Tuoj seka kitas, trečias, dešimtas... Vis smarkesni, galingesni. Linksta ir plakasi medžių šakos, girgžda lenkiamos tvoros, čia užtrenkė langines, ten išvertė vartus, o čia nuolat liudnai, gailiai - gailiai dejuoja telegrafo stulpai. Jiems pritaria vėjo kaukimas. O dangus nesiliauna baisiais galingais atdusiais alsavęs, nepaliauna nešęs sniego sukurius.

Eini.

Atlėkęs vėsulas plėšia tau iš po kojų sniegą, ročos, kartu ir žemę išneš. Manai, blošk tą sniegą kur tai toli, toli... Bet ne! Apsuka ratu, pakelia aukštyn ir, apsupęs tave sukuriu, bloškia vėl tą patį sniegą tau po kojų, švilpdamas ir kaukdamas. Ausį rėžia laukiniai balsai, sniegas lipdo akis, ilgi šalti vėsulo nagai palietė tarytum nugurkaulį. Drebulys sukrečia...

To lyg ir lauktų vėsulas. Lyg ir džiaugdamos sužvengia, užkaukia, ir vėl drabsto sniegą, lipdo akis ir plėšia drabužius.

Eini.

Jauti milžinišką vėsulo galę.

Bet nebijai.

Nebaisus man, vėsule, tavo kauksmas, nei tavo užmas, nei tavo sukuriiai! Menkas aš žmogelis, bet kas tu, vėsule, prieš mane?!

Dukk, užk, kaukk, nešk, sukk, aš vis eisiu, nes aš... žmogus!

Bet:

...kad taip man, vėsule, tavo galės įgauti!..

Ei, mėgstu aš pugą!

Geidulingai aš mėgstu vaikščioti per pugą...

O jūs ar-gi ne?!

13.II.17.

B. Kasaitis.

Takeliai.

Keistas tas žmogus.

Kai-kada pas jį mažiau logikos, nei pas vištą.

Kitąsyk niekų niekis, mažmožis labiau įtikrina, suprantamiau prakalba į protą, į širdį, nei mokyčiausi ir išmintingiausi išrodymai. Keistas žmogus...

Sakoma, žmogaus valia labiau palinkusi į pikta, nei į gerą.

Tai tiesa.

Tosios blogos valios spiriamas dažnai jis klaidžioja ir net tarp trijų pušų pasiklysta, dažnai sukinėjasi, krypsta, eina iš kelio, nors tikslas ir matomas ir tuč tuojau pasiekiamas butu. Ar-gi ne keistas žmogus?

Norite išrodymų? Štai vienas mažmožis.

Ar jūs matėt kada - nors tiesiai išmintą takelį? Takelį ne ežia, ne patvoriu, ne rubežiu, bet per plynią vietą. Niekuomet! Rodos, tik keletas sieksnių butu, bet ir tai vingiuosis, kraipysis. Kodel-gi pirmasai žmogus, mindamas takelį, nepramina tiesiai? Mat, negalvodamas apie tiesumą, eina savo prigimties varomas. Ar-gi gali buti tobula, nepalinkusi piktan toji prigimtis, kuri neįstengia net tokio mažmožio atlikti — tiesaus takelio praminti?

Ar-gi ne keistas žmogus?

13.II.17.

B. Kasaitis.

Iš mano atsiminimų.

(Seno mokyklos suolo pasaka).

— Senai jau tai buvo, senai. Atsimenu, kaip šian dieną, stovėjau dailydės kambaryje šale varstoto ant druožlių, visas dar apimtas malonių politūros kvapu. Ankstyvosios

saulutės spinduliukas linksmai žaidė ant mano juodo, it stiklinio, blizgančio paviršiaus. Atsimenu, kaip meistras sudavė į mane, kad net druožlės iš baimės sučiuzėjo, sakydamas:

— Na, tai šį kartą tikrai pasisėkė padirbti!

Deja, neilgai testovėjau pas meistrą. Atėjo kaž-kokie žmonės, išnešė mane laukan, taikindami kad kur nesuduotu, padėjo ant vežimo, kur tai vežė, paskui vėl nešė per koridorius, per laiptus. Pagaliaus, įnešė į kaž - kokį dailų kambarį, pastatė ir išėjo.

Apsidairiau. Pamačiau, kad čia esama nemaža panašių į mane, tik visi senesni, kitas labiau nusišėręs, kitas pašinas, kitas vėl sužeistas. Visi, tarytum, žiūrėjo į mane, žaliuką, su pavydu. Aš-gi jaučiau savyje pasididžiavimą, viršenybę, vienok tēmijau, kad jie linguodami galvomis lyg ir butu norėję man pasakyti:

— Palaukk, palaukk, ir tu visako pamatysi.

Man tuomet nei galvoje nebuvo, kad jų žodžiai kuomet-nors išsipildytu. Džiaugiaus tik, pakliuvęs gražun ruman ir juntąs savo jaunas spėkas ir galę.

Buvo tai mokykla, kai paskui sužinojau.

Nuo tos dienos prasidėjo mano kryžiaus kelias. Aš-gi, paikas, ką tuomet maniau? Vis tai jaunystė!

Buvo rytas. Dar saulė nespėjo prasiskverbti mūsų ruman ir pasidžiaugti mano blizgėjimu, kaip staiga triukšmingai prasivėrė durys ir klasėn įgurino burys vaikežų. Tuoju patėmijo mane. Kur-gi nepatėmys: iš mane trykšte tryško skaistumas, jaunumas. Apspito. Vienas atsisėdęs apgraibė mane, pabarškino dangčiukais, paskui skaudžiai stumtelėjęs ir pamojęs ranka pasitraukė; kitas spyrė koja, tarytum, bučiau jam ko užkliuvęs; trečias — pasilenkęs ant manęs, paglostė savo kaltuną. Paskui visi ką-tai paklegėjo, paklegėjo ir nuėjo.

Netrukus atsirado ir daugiau vaikežų. Visi mane apžiurinėjo, kalbėjo apie mane, net ginčijosi. Pagaliaus, atsirado ir norinčių atsisėsti ant pirmojo suolo, tai yra, ant manęs. Varžytinių didelių nebuvo. Ką sakau — visai nebuvo. Net man tai keista atrodė, kad šalintasi manęs. — Kad taip man — pamaščiau, — bučiau nieko negalvodamas atsisėdęs ant naujo suolo! — Nesupratau tuomet daug ko,

dar jaunas, neprityręs tebuva. Dabar tai žinau gerai, kas tai yra pirmasis suolas mokiniams...

Atsisėdo dviese. Sukišo knygas. Paskui, tas, kur iš kairės pusės (jo tai ir buta mano nelaimės!), įsispyrė kojomis ir nugara ir mėgino, ar stipras esu. Skaudėjo kiek strėnas, bet išlaikiau. — Ne tokius išlaikyčiau — pamaniau sau. Paskui jis apžiūrėjo visas klengeles, ištyrė, ar sklandžiai prieina dangčiukų briaunelės, ir, pakraipęs galvą, pramurmėjo: „Dar daug, kaip matau, darbo bus su tavim“.

— Kaip tai darbo? — paklausiau savęs, nustebęs, — juk tik ką atvykau nuo dailidės, ir man jau nieko nebestinga. — Neišmanėlis, tuomet nežinojau, kiek dar skaudaus „darbo“ reikės man pakęsti.

Tuo ir užsibaigė visas džiaugsmas manim. Maniau, kad visus nustebinsiu, o čia, tarytum, manęs nei bute nėra, niekas domos nebeatkreipia. Tik dar per didžiąją permainą užgulė mane didžiausia kruva vaikežų, teisingiau, ne mane, bet tą sėdintį ant manęs iš kairės pusės. Šaukė, stumdė, cypė, spaudė, maniau, apkursiu ir dvasią užims, kol, pagaliaus, prislėgtasis nesusuko: „Atsargiai, vyručiai, naujasis suolas!“ Bent nusirito nuo manęs. Daugiau ir nieko nebebuvo pirmą dieną.

Taip slinko dienos, viena į kitą panašios lig nuobodumui. — Po kokios savaitės pajutau „darbą“.

Jaučiu, per vokiečių kalbos pamoką, kad mano mokinyš, t. y. tasai, kurs sėdi iš kairės pusės (vis tas!) suka sragelius. Net šiurpas mane sukratė. — Kam?! — paklausiau savęs drebančia širdimi. Pasirodė kam...

Išsuko visus sragelius, padarė jiems didesnes skylutes, kad visai liuosai lįstu. Paskui išsitraukęs peilį ir atvertęs dangčiuką, ėmė pjaustinėti dangčiuko briauneles, kad jos taip sklandžiai nesusieitų. Pjovė nemažai ir labai atsargiai: visas skiedreles rinko ir slėpė kišenin. Kam tai?! Prapuola mano jaunystė! Kam jis mane kankina? Kuo aš nukaltau? Kuone apsipyliu gaudžiomis ašaromis. Bet jis tarsi to nei nejautė. Dirbo tik. Išpjovęs, sužeistas vietas ištepė rašalu, kad nesimatytų...

Tik ant rytojaus supratau, kam visos tos mano kančios. Pakiša popierėlį ir skaito per plyšį iš viršaus Kas

do savymeilis! kas do kietaširdumas! Nei kiek neatjaučia svetimos kančios ir sopulių!..

Nepraėjo nei mėnuo, jau aš buvau panašus į visus kitus ten buvusius suolus, nelabai ir teatskirtum. Tie patys ištraukti srageliai, tokios pat apipjaustytos ir rašalu išteptos briaunelės, tokie pat plyšiai, taip pat prirašyti visi pašaliai, dažniausiai matematiškų formulų, pagaliaus, tokie pat inicijalai M. J. Gal ir ne ant kiekvieno suolo tos pačios raidės M. J., bet ant manęs tikrai M. J.

Kiek tai „darbo“ buvo, kol tąjį monogramą išpjaustė. Net peiluką nulaužė. Man labai širdis skaudėjo, kuomet mane pjaustė, bet matydamas, kad tiedvi raidi tiek džiaugsmo mano mokiniui teikia, kentėjau ir džiaugiaus svetimu džiaugsmu.

Ar jūs žinot, kas tai yra — M. J.? Galiu pasakyti.

Kartą, rodos per penktą pamoką (nežinau, kodėl per penktą, bet tai buvo tikrai per penktą!) mano mokinsys pamirkė plunksną rašalan ir ėmė nuo pat viršaus mano blizgančio, paliruoto paviršiaus rašyti: Marytė, Marytė, Marytė... ir taip begalo, kuone visą mane užrašė. Kiek tai paskui sargui darbo buvo, kol visa tai nuplovė! Ne-trukus po to rašymo ir atsirado ant manęs: M. J. Arba atsimenu (nes taip dažnai atsitikdavo) per pamokas — dažniausia, algebros—ir jauti kaip pieštukas arba plunksna jau ir braižo: M. Padariau sau tokią išvadą: iš visoko žymu, kad „M“ — tai Marytė. Ką reiškia J. ir iki šiol dar nežinau. Ne - gi galima jau taip viską ir žinoti, kas buna pasaulyje. Bet dar vis vieno dalyko nesuprantu: kam m a n reikėjo kesti del kaž - kokios ten man nepažįstamos Marytės?

Ir taip slinko dienos viena po kitai. Daug visako turėjau iškeisti, vienok pamilau tuos brudus ant manęs sėdinčius, ypač tą iš kairės pusės. Kiek kartų buvau jų geriausias draugas, kuriam jie papasakodavo paslapčiausias paslaptis. Kiek kartų aš juos iš įvairių nelaimių gelbėjau. Ir dėl tų tai meilių brudelių nevieną nuodėmę ant savo sąžinės nešioju: juk kiek kartų slėpiau nuo mokytojų akių Raidero Hagardo ir Walterio Scotto romanus, kiek kartų daviau progos išrašinėti iš visokių raštelių ir net iš knygų, kiek kartų dengiau karštus Marytei rašytus laiškėlius. Ką

čia visa ir besuskaičiuosi. Ir vis tai del tų, kuriuos pamilau. Kaip gi jų nemylėti! Jie dar tokie jauni, karšti, kaip ir aš — juk ir aš tuomet dar jaunas, sveikas ir gražus buvau. Geri, nors sunkūs buvo laikai. Žinojai, kad neveltui gyveni, vis, mat, nors kuo naudingas esi savo artimiesiems.

Staiga mus visus suolus išnešė... Ilgą laiką mėčiausi kur tai kieme, vėjus, lietų, šaltį ir visokias darganas kęsdamas. Po poros mėnesių sunešė kur tai į šaltą daržinę. Buvo tai bjauriausias mano gyvenimo laikotarpis. Vienas ant kito sukriušti, rodės, nebeišgyvensime. Paskui, už kokio laiko vėl nešė. Patekau vėl kokion tai mokyklon. Lyg tokion pat, kaip kad pirma, bet ten buvo tik nemaža Maryčių. O gal ir M. J. buvo, iš kur aš galiu žinoti.

Neilgai tekliuvo ten gyventi. Vėl kraustė, ir vėl kraustė, galų gale atsiduriau šičion, kur ir pasakoju savo atsiminimus.

Visos tos kelionės gerokai sudarkė mano sveikatą. Ėmiau net kraujais spjaudyti, ar tik ne džiovos pradžia. Galėčiau papasakoti, kaip tai atsitiko, bet — tesau: butu gal perilga ir neįdomi pasaka. Jeigu jau taip labai žingeidautumėt, pasiklauskit Jegorijaus.

...Dabar štai vėl stoviu pirmoje eilėje, pasenęs, aptriušęs, kosėjantis, su vienu vos besilaikančiu dangčiuuku. Niekas ant manęs nesėdi, žinau, kodėl — gyvenimas išmokino. Niekam, rodos, nereikalingas, gal tik kartais anas mokytojas, kur su barzdele, pasodina ant manęs kokį brudą per rašto darbą, kad arčiau savęs turėti. Matau, rangosi eidamas, bet vis tik eina. Ei tu, paikeli, juk aš tau nieko pikta nenoriu, gal džiaugsies pas mane atėjęs, tai kas, kad aš senas, negražus — tuo ištikimesnis draugas. Šiaip, rodos, visas mano paskyrimas, kad mokytojai padažo plunksnas į mano rašalinę ir įsispiria kojomis, kai nubosta visokių kvailybių pas lentą klausytis.

Tad turiu gražaus laikelio viską tēmyti, į viską išžiūrėti ir... už savo jaunystės nuodėmes atgailoti.

Daug, oi, daug visako žinau. Galėčiau papasakoti, kaip krosnis kurenama kad, dumų butu; kaip langai atidaroma, kad šilima išeitu; kaip apkalbama mokytojai ir ypač mokytojos; kaip kartais (net ir labai dažnai!) plus-

tama ant jų; kaip riejamasi ir ginčijamasi, ypač draugų su draugėmis; kaip... na, nebesakysiu, nes gal ne vienam tektu parausti. Bet juk ir aš džentelmenas, tat nenoriu, kad kitiems nesmagu butu. Man gaila jų, pamilau tuos brudus visa savo medine širdžia. Nors skriaudžia, bet myliu juos. Tad verčiau nutilsiu.

25.II.17.

Nugirdo *B. Kasaitis*.

Žemės Dulkės eilės.

MANO GIMTINĖ.

Ilgiuos aš gimtinio kaimelio,
Bakužės, statytos tėvelio,
Brolelių savųjų, sesutės
Ir mylimos savo motutės.
Tėvelis po žeme jau juoda,
Bet garbę ir jam atiduodu,
Kada nebmatau aš gimtinės,
Kur, vargą ir kančias pažinęs,
Pramokau ir jaust ir svajoti,
Ir, laimės jieškodams, kovoti;
Kur ėmė žydėt man jaunystė
Ir meilės jausmai išsivystė, —
Sunku man begalo, bekrašto,
Tarytum nešu kokią našta,
Svajoju ir dieną, ir naktį,
Širdis nepaliauna man plakti,
Kad tik vėl tėvynėn sugrižti,
Jos mylimus vaizdus išvysti.
Šit mūsų sodyba, sodnelis,
Sesutės papuoštas darželis,

Takeliai, kuriais vaikštinėjau,
Akmuo, kur ganydams sėdėjau...
Meilus man kiekvienas daiktelis,
Kur dirbo manasis tėvelis.
Viskas čia man žinoma, šventa,
Pažvelgus, į širdį tuoj krinta
Kiekvienas gamtužės vaizdelis
Ir žėdnas bakužės plyšelis...
Ilgiuos aš ir to beržynėlio,
Kur skamba daina piemenėlio,
Kur teka upelis Nevėžis
Vingiuotą sau taką išrėžęs.
Ir aš čia ganiau, budams vaikas...
Oi, linksmas prabėgo tad laikas!
Nebgrįš jis niekad — gan svajoti,
Sau „laimės“ tenai bejieškoti!..
Užželo išminti takeliai,
Užaugo vienmečiai medeliai,
Berželis-sviruoklis nudžiuvo
Ir ažuolo kelmas išpuvo,
Kur ašėn svajoti pradėjau
Ir grožes gamtos pamylėjau.
Ak brangi man toji vietelė:
Širdis čia paguodos rast gali!

* * *

Lai neša skausmus man likimas,
Lai žudo baisus ištrėmimas —
Kol kunui tarnaut neliaus viekas —
Jausmų nesukaustys man niekas:
Aš tėviškę savo mylėsiu
Ir jają visuomet minėsiu.
Negėda man art ir akėti
Ir varda „prasčioko“ turėti...
Tik gėda gimtinę užmiršti,
Jos priešu ir išgama virsti,
Mus' bočių kalbėlę paminti
Ir vardą tėvų užsiginti!..
Ilgiucs ašai savo tėvynės!
Skiriu jai jiegas paskutines!
Priims mane menką žmogelį,
Numirus, į šaltą kapelį. —
Aš trokštu nors kiek jai padėti
Ir josios žemelėj ilsėti.

DRAUGEI-SVAJONEI.

Tarp draugužių žemelės šaltos
Kitos rast, kaip tu, negalėjau,
Ir jausmais tad širdies nekaltos
Tave vieną tiktai pamylėjau.

Nuo vaikystės džiugini mane,
Lyg motutė beverkianti vaiką,
Ir varguos-liudnume ramini,
Gydai mano širdužę nesveiką.

Kad krutinėje taip man skaudu,
Temsta akis ir veidas išbąlęs—
Su tavim iš liudėsio skriaudų
Ir ramesnės sau jieškau vietelės.

Tu man rodai garbės vainikus
Už laimėtą gyvenimo kovą
Ir į laisvą padangę takus,
Budama tu pati man vadovu.

Kur žvaigždutės, kur mėnuo skaistus
Ir saulutė neliauna žibėti,
Ten visuomet tau kelias platus - -
Ir mane ten vedi pasilsėti...

Ką ten kalba su vėju miškai,
Tie žolynais laukai iškaišyti;
Kada vargas mus' žus visiškai —
Vis stengiesi tu man pasakyti.

Su tavim aš visuomet kartu
Nuo pirmų kudikystės metelių;
Lig pat grabo but noriu, ketu
Ir svajot tarp šaltųjų žemelių...

19—III—15.

ANT GYVENIMO KELIO.

Atlikdams kelionę gyvenimo juodo,
Pavargau, nuilsau ir sustojau;
Dairausi, rankos gi man nieks nepaduoda,
Ir mirti ant kelio svajojau...

Saulutė jau leidžias, naktis atkeliauna,
O ašėn guliu jau be žado;
Jau baigia likimas žudyti mane jauną,
Jau mirštu iš skausmo ir bado...

Kad kas-nors lašelį vandens man paduotu —
Pastiprintu mirštančią širdį

Ir iš tos nelaimės mane išvaduotu...

Bet balso jau nieks nebegirdi!..

Nei tie draugužėliai, kurie prikaltėjo

Tiek daug man meiliųjų žodelių,

Nei ta mergužėlė, kuri atlydėjo

Mane lig šaltųjų kapelių...

Veltui ir saulutės šalti spinduliai

Bučioavo mane, glamonėjo,

Veltui ir paukšteliai čiulbėjo meiliai

Ir gėlės aplinkui žydėjo!..

—Marija!—dar pratarė mirštančio mintis—

Gelbėk savo žustantį vaiką:

Aš mirštu ant kelio—baigiu jau kankintis—

Pagydyk man širdį nesveiką!

Buvau jau užmiršęs aš Tavo malones,

Kurias man parodei nekartą;

Pamėgau klaidingas šios žemės svajones,

Kurios mano gyvastį kerta...

—Atleisk! ir pastiprink varguolį bernelį,

Pamylusį mirštantį svieta;

Išvesk į tikros mane laimės takelį —

Parodyk ir man josios vietą!..

Nušvito man akis, širdis atsigavo —

Ir vėl atsistoja ant kojų...

Nors kartą svajonės mane ir apgavo —

Dabar apgaut jas aš svajoju...

16 - V - 16 m.

K A P A M S.

Apsivedžiau aš jus, kapeliai, —

Svajones savo jums skiriu;

Geresnio draugo šioje žemėj

Nebuvo man ir neturiu.

Nieks nepaguodžia manęs menko,

Nieks man numirt nepavydės...

Jeib tik žmoneliai-vargdienėliai

Čionai, prie jūsų, atlydės...

Nei mano gerbiamos mergelės

Nebepagydydys man širdies,

Nei numylėtoji seselė
Dejuoti man nebepadės...
Viską, viską širdy užslėpsiu,
Kentėsiu apkalbas piktas;
Tegu draugai mane išjuokia
Ir mano mylimas dumas...
Apsivedžiau aš jus, kapeliai, —
Gyvybę savo jums skiriu;
Geresnio draugo šioje žemėj
Nebuvo man ir neturiu!..

6—V— 16.

DAINOS.

O mano dainos,
Jūs man paguoda,
Padedat vargti
Man dalį juoda.
Be jūsų—kančios
Perskaudžios butu,
Be jus' n'iškenčiant,
Man viltis žutu.
Tik jūs man vienos
Jausmus gaivinot
Užėjus skausmui
Saldžiai raminot.
Jums gimstant sieloj
Mano jaunoje
Jaučiuos laimingas
Toj valandoje.
Liudėsis nyksta,
Noris dainuoti,
Vargus užmiršęs
Imu kankliuoti.

Skis.

Saulutei šviečiant.

(Svajonės).

Pabalusi saulutė spindėjo augštybėse; melsvai-palši debesėliai, lyg viena didelė išmarginta minia, plaukė pro malonų jos veidą. Karšti ir skaidrūs, lyg auksas, spindulėliai sklaidėsi po žemę, džiovino nuo žolelių ašaras, skverbėsi per šakas tamsian miško tankumynan, tarsi norėdami atgaivinti nustelbtus, išbalusius medelius ir kitus augalus. Medžiai, prisilenkdami vienas prie kito šnekučiavo apie Lietuvos praeitį. Bet šit pakėlė savo žalias galvas, tarsi norėdami iš visų įiegu uždainuoti milžinišką senovės girių dainą... ir sudrebėjo!.. Aplinkui buvo vien pliki kelmuoti laukai!.. Susimąstę medeliai, nuleido savo šakeles ir tik patylomis besišnabždėjo, tarsi bijodami, kad neatimtu jiems gyvybės. Liudna medeliams pasidarė, kad nebegali pažinti savo gimtinės. Girių vietoje stypso kimsynės, pilis išverstos, rubežiai sunaikinti, tose vietose, kurias protėviai apšlakstę savo krauju — gyvena svetimtaučiai o savi žmoneliai taip nuskurdę ir suvargę! Didvyriai negirdi savo ainių vaitojimų, nesikelia iš milžinkapių vaduoti nelaimingosios tėvynės. Vis tai išvydo girelė ir lyg sunkus akmuo užgulė jos krutinę. Suspausta sopuliais ji silpnai atsiduso. Saulutė tuo tarpu pasislėpė už tamsaus debesėlio. Gamta aptemo, tarsi pasirėdžiusi juodais gėdulos rubais. Kodel nešviečia saulelė? Gal ji užsikniaubė už debesėlio, kad padėti girelei liusti? O gal kad jos liudnumo nematyti? Bet giria vėl drąsiai suužė. Nors jai skaudu buvo, bet ji tikėjo, tvirtai tikėjo, kad praeis sunkieji laikai, girios vėl žaliuos kaip žaliavo, o atbudę narsūs karžygiai vėl eis vaduoti iš vargo savo tėvynės. Užė girelė, o jos užimas buvo panašus į senovės milžinišką girių dainą. Ir kiekvienas, kuris užgirdo tą dainą, nors buvo nusiiminęs, tarsi atgimė ir įgavo tvirtybės...

K. Lietuvaitė.

BIBLIOGRAFIJA.

Leben Jesu für Kinder. Frei nach dem Englischen. Von *L. C. Businger* Köln a/Rein. 1909. Benziger und Co. S. 158. Preis 1,20 Mr.

Ši knygelė, kaip matosi iš užvardinimo, skiriama vaikams. Joj gražiai ir vaizdingai aprašyta Jėzaus Kristaus gyvenimas. Visa knygelė susideda iš trumpų straipsnelių. Ko ne kiekvienas lapas beveik papuoštas gražiais, tarpais spalvuotais, paveikslėliais iš Jėzaus Kristaus gyvenimo.

Kalba lengva. Sakiniai vaiko supratimui prieinami. Kiekvienas (su paveikslėliais) straipsnelis baigiasi gražiu pamokiniu, pritaikintu prie kasdieninio vaikų gyvenimo.

Šio veikalo autoriaus stengtasi ištisai visoje knygelėje kaip galima daugiau paveikti ir vaiko sielą. Ir išties pilniausiai tas tikslas atsiektas.

Butu labai gera, kad kas mokėdamas vokiečių kalbos išverstu ją lietuvių kalbon. Be abejonės ji nemažai pasitarnautu mūsų jaunuomenės tikybiniams jausmams pastiprinti.

M. Ruškytė.

Das Leben Mariä für Kinder von *Theodor Barthold.* 4 Auflage. Verlagsanstalt Benziger u. Co. A. G. Köln a/Rein. 1899. S. 190 Preis der 1,20.

Mūsų mokykloms privalo rūpėti ne vien tik mokinių proto, bet kartu ir sielos lavinimas. Lavinti sielai vienas iš patogiausių irankių, man matos, yra gražioji vaikų literatūra, kame vaikai, tarsi veidrodyje randa gražių ir prieinamų sau pavyzdžių bei pamokinių. Turint tai omenyje, reikėtų ir mums pasirūpinti vaikų literatūra, kurios lietuvių kalboje galima sakyti, kaip ir nėra. Ypatingai mums truksta gražiosios vaikų raštijos parašytos katalikiškoj dvasioj, kuri netik žadintu vaikuose prakilnius tikybinius jausmus, bet kartu ir švelnintu bei tobulintu jaunas nekaltas jų sielas.

Kitos tautos jau seniai suprato gražiosios vaikų literatūros naudingumą ir sutvėrė šioje srytyje nemažą raštą. Pavyzdin Vokietijos katalikai turi kuoplačiausią šios rusies literatūrą.

Trukstant mums savo originalinės literatūros minėtos rusies, naudingą butu kaip ką išversti ir iš svetimų kalbų.

Prie tokių naudingų ir pageidaujamų turėti mūsų katalikiškosios vaikų literatūros tarpe, pridera ir augščiaus išvardintoji knygelė.

Šioje knygelėj, susidedančioj iš 27 straipsnelių, gražiai atvaizdinta šv. Panos Marijos gyvenimas nuo pat jos kudi-kystės lig mirties ir dangun ėmimo. Knygelė padabinta ko-ivairiausiais iš Marijos gyvenimo paveikslėliais, kurie veikia į vaikų vaidentuvę, žadindami pakilnius tikybinius jausmus ir meilę prie šv. P. Marijos.

M. Ruškytė.

Illustrierte Kinder-Legende. Bilder aus dem Leben der Heiligen. Von T. Bertold. Benziger, Köln a/Rein. 1900. Pr. Mr. 1,60. S. 248.

Lotynų patarlė sako: „Verba movent, exempla trahunt“. Taipat ir žmonių auklėjime pavyzdžiai turi nemaža vertės. Ypatingai į vaikus veikia žymių žmonių gyvenimo pavyzdžiai.

Taigi minėtoji knygelė šiuo žvilgsniu ir svarbi. Joje pa-duota visa biografijų eilė, kuriose vaizdingai, patraukiamai piešiama kai kurių šventųjų gyvenimai, pritaikinti kiekvienam luomui.

Knygelė papuošta 12 gražių spalvuotų paveikslų iš apra-šomųjų šventųjų kudi-kystės laikų.

Parašyta lengva, gražia ir prieinama kalba. Vaikai (kiek teko patėmyti) mielai skaito.

M. Ruškytė.

Iš mokyklų gyvenimo.

Vilnius. Balandžio 16 dieną „Ryto“ dr. lietuvių gimna-zija pradėjo trečius mokslo metus atidarydama VI kl. Prieš pradėsiant mokslą, buvo atliktos pamaldos Bonifratrų bažny-tėlėje, kuri pilna buvo vienu moksleivių. Gerbiamasis kapė-lionas kun. Čibiras pasakė jausmingą pamokslą, pritaikintą šiai svarbiai valandai — mokslo pradžiai.

Sulyginus mūsų, lietuvių, padėjimą rusų biurokratijai viešpataujant, su dabartiniu padėjimu ir, veizint į busimuosius Lietuvos darbininkus — susispietusia moksleiviją, nenoroms

džiaugsmas apima siela, nes kiekvienas viešas gyvenimo apsi-
reiškimas—tautos gyvybės ženklas!

Prie gimnazijos yra pedagogijos kursai liaudies moky-
tojams (-joms) ruošti, susidedas iš 2 skyrių.

Nauji mokiniai kaip į kursus, taip ir į gimnaziją tebe-
priimama. Įstojant į I kursą reikalaujama cenzo, ne žemesnio
2-klasių. Mokslas tęsiasi 2 metu ir mokesčio už jį nereikalaus-
jama, o kas turi paliudijimą savo neturtingumą, tas ir
laikymą dykai gauna. Taigi, norintiems prisirengti prie darba-
vimosi visuomenės labui—gera proga! Atsiminkime, tautiečiai,
jog Vilniaus sužėlusieji dirvonai seniai laukia darbininkų!

Gimnazijos mokinių dauguma gyvena bendrabutyje, kur
gyvenimas sutvarkytas pavyzdingai sulig auklėjimo reikala-
vimų. Bendrabutis turi savo žaislų įrankius: futbolą, krocketus
etc. Bendrabučio auklėtiniai dažnai liuosu nuo tiesioginių prie-
dermių laiku eina žaisti į miesto apilinkes, kame besimankštin-
dami ir žaisdami lavina savo kuniškas įiegas ir parodo sve-
timtaučiams, kad ir Vilniuje yra nemaža besimokinančios
lietuvių jaunuomenės.

Lažietis.

Redakcijos atsakai.

D-ui Talmontui. Rankraščius gavome. Eiliuoti kaip „L. sodne“ ga-
lima, tik reiktu, kad ir mintyse butu tiek aiškumo, kaip ir liaudies dai-
nose. Eilių „Kodelgi“ užbaiga nekokia.

D-ui Jonaičiui. „Svajonę“ pasistengsime sunaudot, kitoms eilėms
daug ko truksta, — pav. Tamsta eiliuoja: s k ū b a - d v i g ū b a — taip ei-
liuoti negalima. Už atmintį ačiu.

D-ei M. Ruškytei. Ar negalėtum Tamstele sulietuvinti geresnius
dalykėlius iš tų knygelių, kurių recenzijas teikeisi atsiųsti. Galima butu
jie sunaudoti „Ateityje“ „vaikų skyriuje“. Už raštus ačiu — mielu noru
dedame juos šin n-rin.

D-ui Lažiečiui. Už korespondenciją ačiu. Dedame ją šin n-rin.

D-ui M. Reiniui. Tamstos „Atidą“ gavome ir mielu noru sunau-
dosime.

D-ui G-liui. „Kame žmogaus gražybė ir laimė“ — leisime dalimis
per „Ateitį“.

Redaktorius ir leidėjas

PR. A. DAMBRAUSKAS.

Saliamono Banaičio Spaustuvė Kaune Litzmann'o gatvė № 34.